

UNIVERSITETS- OG HØGSKOLERÅDET

The Norwegian Association of Higher Education Institutions

Fellesgradshåndbok

Jonny Roar Sundnes og Trine Merete Kvernmo

Oslo, februar 2014

Innholdsliste

Forord	3
1. Grunnlaget for en fellesgrad.....	4
2. Definisjon av en fellesgrad.....	5
3. Faglig godkjenning (akkreditering).....	6
4. Tidsplan for arbeidet med en fellesgrad	7
5. Regelverk	10
6. Avtaleverk	11
7. Finansiering.....	14
8. Praktiske forhold	15
9. Studieadministrasjon og registrering.....	17
10. Vitnemål	18
11. Dobbelgrader	19
12. Regelverk, finansieringskilder og rapporter.....	20

Forord

Universitets- og høgskolerådet (UHR) publiserte første versjon av fellesgradshåndboken i 2008. Håndboken var basert på rapporten fra en arbeidsgruppe som året før utredet fellesgrader og co-tutelle på oppdrag fra UHRs utdanningsutvalg¹. Håndboken ble forsiktig justert i 2009², men UHR ønsket nå en større gjennomgang og ga oppdraget til ”fellesgradsteamet” ved Universitetet i Oslo (UiO).

I revisjonsarbeidet har vi i stor grad brukt egne erfaringer fra arbeidet med fellesgrader. Håndboken er skrevet med masternivået som utgangspunkt, og det er ikke tatt høyde for særskilte utfordringer knyttet til bachelor- og ph.d.-nivåene. Håndboken er ment å være til hjelp og inspirasjon på veien fram mot en fellesgrad, ikke et detaljert oppslagsverk.

Håndboken kunne ikke blitt til uten bistand fra kolleger ved UiO og samarbeidspartnere ved de andre institusjonene, i Senter for internasjonalisering (SIU) og i NOKUT. Vi vil rette en særlig takk til Etelka Tamminen Dahl ved Universitetet i Bergen og Frank Moe i SIU for alle deres innspill underveis, samt til Rachel Glasser og Birgitte Levy i UHR for god oppfølging.

Fellesgrader krever samordnet innsats både fra fagmiljøer og administrasjon, og vi håper at håndboken vil være nyttig for alle. Håndboken kan imidlertid ikke bli noe annet enn et øyeblikksbilde, og vi oppfordrer alle til å sjekke henvisninger og regelverk nøye for å få med seg eventuelle oppdateringer. Referanselisten gir et knippe pekere til mer materiale for dem som ønsker å fordype seg ytterligere.

Lykke til!

10 gyldne regler for etablering av fellesgradssamarbeid³

1. Vær bevisst på hvorfor du setter i gang programmet.
2. Velg din(e) partner(e) med omhu.
3. Utvikle veldefinerte mål for program og for studentresultat som nettverket skal bidra til.
4. Sikre at din institusjon – og ikke bare dine kollegaer, gir full støtte til målene i programmet.
5. Sikre at tilstrekkelig akademiske og stabsressurser er involvert i programmet.
6. Sikre at tilstrekkelig finansielle ressurser er på plass.
7. Se til at informasjon om programmet er lett tilgjengelig for studentene.
8. Organiser og planlegg tilstrekkelige møteplasser på forhånd.
9. Utvikle en språkpolitikk og oppmuntre studentene til å lære det lokale språket.
10. Etabler en klar ansvarsfordeling i programmet.

¹ Arbeidsgruppen ble ledet av Ingunn Sandaker fra Høgskolen i Akershus og bestod for øvrig av Etelka Tamminen Dahl fra Universitetet i Bergen, Shalini P. Frøiland fra Universitetet i Stavanger, Kåre Sandvik fra Høgskolen i Buskerud, Anne Marie Snekvik fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Jonny Roar Sundnes fra Universitetet i Oslo og Birgitte Levy fra UHR.

² Oppdateringen ble gjort av Anne Marie Snekvik, Jonny Roar Sundnes og Birgitte Levy fra arbeidsgruppen.

³ Hentet fra EUAs rapport *Developing Joint Masters Programmes for Europe* (2004).

1. Grunnlaget for en fellesgrad

Fellesgrader mellom utdanningsinstitusjoner fra flere land kan utvikle og løfte studieprogram og fagmiljø. Fellesgrader kan bidra til attraktive og relevante studietilbud som svarer på nye behov, og de kan legge til rette for kobling av spisskompetanse på felter som blir for svake nasjonalt.

For kandidatene kan en fellesgrad i tillegg til god arbeidslivsrelevans også gi nye faglige perspektiver og mulighet for studieopphold i flere land. Den kan gjøre det lettere å orientere seg mot et internasjonalt arbeidsmarked enn med en nasjonal grad.

For institusjonene og fagmiljøene innebærer fellesgrader strategisk samarbeid om utdanning og forskning. På sikt vil fellesgrader også kunne øke transparensten på tvers av landegrensene, bygge ned forskjeller mellom utdanningssystemene og derigjennom legge til rette for bredere og tettere internasjonalt samarbeid.

Hvordan samarbeide

Vellykkede fellesgrader kan gi stor merverdi både for fagmiljøene og for kandidatene. Det kan imidlertid være naturlig å vurdere også andre samarbeidsformer, og det er viktig at institusjonene velger den måten som best realiserer formålet med samarbeidet. En ”study abroad”-avtale kan være riktig verktøy for å sende studenter ut i verden, mens en ordinær utvekslingsavtale gir mer gjensidighet i utvekslingen. Dersom institusjoner ønsker en gradvis utvikling av samarbeidet sitt, kan andre typer programsamarbeid være skritt på veien mot en full fellesgrad, for eksempel institusjonelle program med integrerte utenlandselementer eller fellesprogram med separate grader.

Grunnlaget for samarbeid

Etablering av fellesgrader er omfattende prosesser, og driften innebærer aspekter som man ikke møter ved ordinære studieprogram. Derfor må grunnlaget for samarbeidet være strategisk fundert og merverdien må være tydelig både for studentene og for institusjonene. Fellesgrader bør bygge videre på gode fagmiljøer og utnytte hverandres fortrinn for å skape et sterkere studieprogram enn det institusjonene klarer hver for seg. Fellesgrader må være økonomisk bærekraftige og relevante i forhold til samfunn og arbeidsliv.

Fellesgrader kan ikke være soloprosjekter, men må forankres på alle nivåer i organisasjonen, både på institutt, fakultet/avdeling og i institusjonsledelsen. Det er også viktig at støtteapparatet er på plass ved at administrasjonen trekkes inn i planleggingen. Samarbeidsklimaet i nettverket bør være med i vurderingen av hvorvidt fellesgradsprosjektet kan realiseres. Sannsynligheten for at uforutsette problemstillinger kan løses i enighet er størst dersom samarbeidet allerede er godt. Et nettverk som kjenner hverandre godt, har god og åpen kommunikasjon og som samarbeider bra har størst potensial for å lykkes.

2. Definisjon av en fellesgrad

Det finnes mange måter å definere fellesgrader på avhengig av hva som er formålet med definisjonen. For eksempel har Erasmus Mundus-ordningen og de fleste andre støtteordninger for utvikling av fellesgrader hatt sine egne definisjoner, men disse har ikke vært sammenfallende. I dette kapitlet gjennomgås ikke de mange alternativene, men det foreslås en definisjon som kan tjene som basis for arbeidet med fellesgrader i Norge.

Definisjonen som er førende for norske institusjoners arbeid med fellesgrader springer ut av Lisboa-konvensjonen. Konvensjonen om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning i Europaregionen ble inngått mellom land i UNESCO og Europarådet for å legge til rette for større akademisk mobilitet mellom landene. Norge ratifiserte konvensjonen i april 1999, og den trådte i kraft for Norge 1. juni 1999.

I 2004 ble Lisboa-konvensjonen utvidet med en anbefaling om godkjenning av fellesgrader, der det blant annet er tatt inn en definisjon av fellesgrader:

A joint degree should, for the purposes of this Recommendation, be understood as referring to a higher education qualification issued jointly by at least two or more higher education institutions or jointly by one or more higher education institutions and other awarding bodies, on the basis of a study programme developed and/or provided jointly by the higher education institutions, possibly also in cooperation with other institutions. A joint degree may be issued as

a. a joint diploma in addition to one or more national diplomas,

b. a joint diploma issued by the institutions offering the study programme in question without being accompanied by any national diploma,

c. one or more national diplomas issued officially as the only attestation of the joint qualification in question.

Begrepet *kvalifikasjon* benyttes i denne forbindelsen om en grad, vitnemål eller annet bevis som er utstedt av kompetent myndighet (for eksempel en utdanningsinstitusjon) og som bekrefter at et program for høyere utdanning er gjennomført.

Lisboa-konvensjonens definisjon av en fellesgrad er vid, mens definisjonen i *European Area of Recognition Manual* er strengere. Manualen slår fast at en fellesgrad dokumenteres med ett dokument som bekrefter gjennomføringen av et fellesprogram, at dokumentet er signert av de kompetente myndighetene på hver institusjon og at det erstatter de respektive nasjonale kvalifikasjonene (EAR Manual, side 66).

For denne håndboken legges følgende definisjon av en fellesgrad til grunn:

Fellesgrad er en kvalifikasjon som er tildelt av minst to samarbeidende institusjoner på bakgrunn av et studieprogram som er utviklet og tilbudt i fellesskap av institusjonene. En fellesgrad bør så langt det er juridisk mulig dokumenteres med et felles vitnemål.

3. Faglig godkjenning (akkreditering)

Den faglige godkjenningen av studieprogrammet (akkrediteringen) er ett av de mest sentrale spørsmålene ved etableringen av en fellesgrad. Det er svært viktig at hver partner er godt kjent med sitt eget lands og sin egen institusjons regelverk og at kontaktpersonene rådfører seg med de riktige instansene på sine egne institusjoner.

For Norges del ligger de overordnede bestemmelsene om akkreditering av grader i universitets- og høyskoleloven (uh-loven) § 3-2 og § 3-3. I tillegg finnes det tre sentrale forskrifter som er viktige for spørsmålet om akkreditering:

- Forskrift 16. desember 2005 om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler (gradsforskriften), fastsatt av Kunnskapsdepartementet. Her angis blant annet hvilke grader den enkelte institusjonen har rett til å tildele.
- Forskrift 1. februar 2010 om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning (kvalitetsforskriften), fastsatt av Kunnskapsdepartementet. Her angis blant annet at universiteter og høyskoler kan tildele grader i samarbeid med andre norske eller utenlandske institusjoner (fellesgrader).
- Forskrift 28. februar 2013 om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften), fastsatt av NOKUT. Her angis blant annet krav til kvalitetssystem og standarder og kriterier for akkreditering av studietilbud.

Det er også viktig å kjenne til forskrift 10. april 2006 om godskriving av høyere utdanning (godskrivingsforskriften), hvor tilknytningskravet for tildeling av grader angis, og forskrift 1. desember 2005 om krav til mastergrad, hvor kravene til fordypning og oppgaveomfang angis. Se også kapittelet om økonomi og finansiering.

Institusjonenes anledning til å etablere fellesgrader er den samme som anledningen til å etablere studier institusjonen er eneansvarlig for:

- Norske partnere som selv har anledning til å godkjenne studier på det aktuelle nivået, bruker de ordinære prosedyrene for godkjenning også av fellesgrader.
- Norske partnere som selv ikke har myndighet til å etablere studier på det aktuelle nivået, må søke NOKUT om akkreditering for sin andel av fellesgraden. Dersom NOKUT akkrediterer et masterstudium, skal institusjonen i tillegg søke departementet om etableringsgodkjenning. Dette gjelder selv om institusjonen fra før har rett til å tildele andre mastergrader.

For nærmere informasjon om NOKUTs vilkår for akkreditering og opplegg for akkreditering av deler av en fellesgrad, viser vi til NOKUTs søkerhåndbøker.

For nærmere informasjon om avtaleverk viser vi til kapittel 6.

4. Tidsplan for arbeidet med en fellesgrad

Det finnes mange måter å sortere arbeidet med en fellesgrad på, men denne håndboken vil ta utgangspunkt i en skisse av livsløpet til en fellesgrad som ble gjort i JOIMAN-prosjektet (jf. referanselisten). De forskjellige stadiene i arbeidet med en fellesgrad kan deles inn slik:

- Kartlegge (Hvorfor?)
- Utvikle (Hvordan?)
- Implementere
- Evaluere og justere
- Avslutte

Formålet med denne oversikten er å skissere livsløpet for en fellesgrad uten å gå i detaljer om forholdene som omtales. For nærmere omtale viser vi til de andre kapitlene i håndboken.

4.1. Kartlegge

Å utvikle en ny fellesgrad krever tid og omtanke, og det er viktig både å forankre prosjektet hos relevante aktører på alle institusjonene og å sette av nok tid til utredning. De mest sentrale spørsmålene å stille i denne fasen er hvorfor man ønsker å lage en fellesgrad og hvorvidt de samarbeidende institusjonene er i stand til å få det til. Det handler om å undersøke forutsetningene for samarbeid, velge sine partnere med omhu og sikre faglig og administrativ støtte til prosjektet. Det viktigste budskapet i denne fasen: start tidlig!

Fellesgrader krever faglig interesse for utvikling av studieprogram hos både fagmiljø og administrasjon for å lykkes, og det bør tidlig utpekes faglige og administrative nøkkelpersoner for prosjektet hos hver partner. Ideer til en fellesgrad oppstår vanligvis i fagmiljøene, men ledelsen ved grunnenheten må tidlig kobles inn for å vurdere interessen for å utrede en fellesgrad. Dernest bør fakultets- og institusjonsnivået foreta en beslutning om å utvikle prosjektet videre. Slike avklaringer bør finne sted også ved de andre institusjonene.

En fellesgrad vil ofte ha et noe større behov for ressurser enn et ordinært studieprogram både til utvikling og drift. Det er derfor svært viktig å sikre tilstrekkelige ressurser for fellesgraden og være oppmerksom på eventuelle muligheter for å hente inn eksterne økonomiske ressurser. Finansieringskilder kan ha tidlige frister og lang behandlingstid.

Dersom kartleggingen viser at mulighetene for en fellesgrad er til stede, er det hensiktsmessig å nedfelle ønsket om videre samarbeid i en intensjonsavtale. Med en slik avtale vil man bare forplikte seg til å utrede mulighetene for en fellesgrad, men man vil på dette stadiet ikke garantere for oppstart av studiet.

4.2. Utvikle

I denne fasen er det avklart at alle partnerne ønsker å delta i en fellesgrad, og det er tid for å konkretisere planene. Det er spesielt viktig at alle partnerne har utpekt nøkkelpersoner som

kan stå for framdriften i prosjektet, samtidig som det kan være nødvendig å trekke veksler på kompetanse ellers i organisasjonene. Den som forhandler på vegne av en institusjon må være kjent med sine egne lokale retningslinjer, både mulighetene og begrensningene disse gir. Ikke forvent at andre institusjoner kjenner disse, men forvent at partnerne gjør seg kjent med sin egen institusjons rammeverk.

Partnerne skal i denne fasen fordele arbeidsoppgavene knyttet til fellesgraden mellom seg. Hvem skal være koordinator? Hvordan skal samarbeidsorganene se ut, og hvordan skal partnernes samhandling foregå? Hvordan skal de administrative støtteprosessene legges opp?

Som del av utviklingsfasen inngår også utarbeidelse av utkast til studieplan, detaljert samarbeidsavtale og budsjett. Samarbeidsavtalen og studieplanen skal til sammen utgjøre kontraktverket mellom partene i konsortiet og må framforhandles i fellesskap. Teksten i studieplanen har betydning for teksten i samarbeidsavtalen, slik at arbeidet med studieplan og samarbeidsavtale bør foregå parallelt.

Et nyttig hjelpemiddel i planlegging av fellesgraden kan være å utarbeide en sammenlignende tabell (*Comparison Table*) som viser relevant praksis, regelverk etc. for hver partner på ulike områder etter mønster fra JOICON-prosjektet (www.joiman.eu). Merk at eksemplene på prosjektets nettside ikke er ment som en mal, men til inspirasjon.

4.3. Implementere

Når utkast til avtaleverk er klart, skal fellesgraden formelt godkjennes hos hver partner innenfor regelverket som gjelder for akkreditering i hvert land. Når godkjenningen er på plass, er utredningen fullført, og det er tid for å sette i verk planene. Det er spesielt viktig at man kontakter relevante enheter/personer ved egen institusjon med tanke på frister og interne prosedyrer så raskt som mulig etter at det er klart at fellesgraden skal igangsettes.

Informasjons- og rekrutteringsarbeid vil komme først, deretter prosessen knyttet til mottak og behandling av opptakssøknader. Dette vil være den første prøvesteinen på hvorvidt det avtalte opplegget er hensiktsmessig og hvorvidt samarbeidsorganene fungerer etter intensjonen. Hvem behandler søknader? Hvordan skal de behandles? Hvor skal studentene henvende seg, og fra hvor får de svar?

Den videre praktiske gjennomføringen av programmet bør drøftes og avtales så tidlig som mulig. Det bør lages sjekklister eller gjennomføringsplaner for fellesgraden der alle teknisk-administrative gjøremål er tidfestet og tilordnet ansvarlige institusjoner og enheter ved institusjonene. Det er særlig viktig å ta tilstrekkelig høyde for aktiviteter som påvirker studentenes mobilitet.

Studieadministrative forhold må tilrettelegges både forut for studiestart og underveis i studieløpet. Dette gjelder registreringer i de elektroniske studieadministrative systemene, men også drift og logistikk, som utsending av informasjonsmateriell, innhentning av dokumentasjon, studentregistrering, utstedelse av studentbevis, veiledning, oppmelding til eksamen osv.

Det kan være hensiktsmessig å utarbeide en studenthåndbok som gjør det lettere for studentene å orientere seg både om studieløpet og om hvert lands og institusjons særegne

forhold. Det vil være særlig viktig å gi studentene god informasjon om mobilitet og bolig i tillegg til generell informasjon om kontaktpunkter og støttetjenester. En slik studenthåndbok vil også bidra til å avklare servicenivået studentene kan forvente på de ulike institusjonene.

4.4. Evaluere og justere

Det bør utarbeides en felles plan for kvalitetssikring som tar opp i seg de relevante elementene fra institusjonenes kvalitetssikringssystemer. En slik plan tas med enten som en del av samarbeidsavtalen eller som et eget dokument.

Evaluering av studiet må skje både underveis og ved fullført studium. Det er viktig å få studentenes, undervisernes og partnernes synspunkter på opplegget på et tidlig stadium, slik at en raskt kan gå inn og justere hvis det er behov for det. Både det faglige opplegget og den administrative gjennomføringen bør være omfattet av evalueringen.

Det er spesielt interessant å få tilbakemeldinger knyttet til hvorvidt fellesgraden faktisk gir studentene og arbeidslivet den planlagte merverdien ved at programmet tilbys i fellesskap. Anerkjennes merverdien, vil fellesgraden få et fortrinn i videre markedsføring av programmet og rekruttering av nye studenter. Er merverdien vanskelig å få øye på, bør hele opplegget gjennomgås på nytt med kritisk blick.

Dersom fellesgraden er avhengig av eksterne midler, men evalueringer viser at den leverer gode resultater for studenter, institusjoner og arbeidsliv, vil det være relevant å holde et kontinuerlig våkent blick etter mulige måter å fortsette fellesgraden på etter at de eksterne finansieringsmulighetene er uttømt.

4.5. Avslutte

Det er ikke noe mål i seg selv at et studieprogram skal vare evig, og studieprogram legges ned av mange ulike årsaker. Det viktigste i slike tilfeller er å ivareta de studentene på programmet som ennå ikke har fullført studiet. Det samme gjelder hvis én av partene vil trekke seg. De gjenværende studentene må få mulighet til å fullføre studiet, om nødvendig hos en ny partner, på samme vilkår som før. Samarbeidsavtalen bør inneholde et avsnitt om avslutning og nedleggelse av fellesgraden.

5. Regelverk

En fellegrad må ligge innenfor regelverket hos alle partnerne i konsortiet, og alle partnerne må være godt orientert om sine egne juridiske forutsetninger for å delta. I utgangspunktet vil hver institusjons regelverk gjelde for de periodene studentene oppholder seg ved den enkelte institusjonen, dersom partnerne ikke har avtalt noe annet.

I Norge vil det samme regelverket og de samme krav i utgangspunktet gjelde for fellesgrader som for andre studieprogram. For å sikre kvalitet og bærekraft i driften av en fellegrad, bør den så langt det er mulig integreres i institusjonenes ordinære rutiner og systemer.

De nasjonale reglene for opptak, grader, studier og eksamen har institusjonene ordinært ikke anledning til å gi unntak fra. Dette innebærer at det vil ligge noen absolutte forutsetninger til grunn for enhver fellegrad med norsk deltakelse. For eksempel kan en norsk institusjon ikke fravike reglene for gradenes normerte studietid for eller masteroppgavens størrelse.

Dette vil også gjelde for de generelle reglene om saksbehandling i forvaltningsloven og tilhørende regelverk. Saksbehandlingen knyttet til en fellegrad må følge de samme reglene og standardene som for ordinære studier, blant annet for å sikre kvalitet, likebehandling og forutsigbarhet for studentene. Dersom bestemmelser ikke lar seg anvende direkte, må man anvende dem så langt de passer, og man bør legge til grunn at de i tvilstilfeller skal anvendes til studentenes beste.

Institusjonenes egne regelverk er fastsatt i tråd med rammebetingelsene gitt i det nasjonale regelverket. Regler som institusjonene har fastsatt selv, kan institusjonene derfor også velge å fravike, forutsatt at eventuelle vedtak om særordninger fattes av den riktige myndigheten ved institusjonen. Dersom det er institusjonens styre som har fastsatt en forskrift, er det også institusjonens styre som må gi unntak fra forskriften. Har direktøren fastsatt en prosedyre, er det også direktøren som må innvilge unntak fra prosedyren.

Det kan være hensiktsmessig å legge inn ”ventiler” i det lokale regelverket som sikrer en smidigere prosess ved etablering av fellesgrader. For eksempel kan rektor på bestemte områder og under bestemte vilkår få fullmakt til å fravike institusjonens ordinære regelverk. Dette kan for eksempel gjelde språkkrav; selv om institusjonens ordinære masterstudier har et bestemt språkkrav, kan det være nødvendig å akseptere et annet krav for en fellegrad.

Felter hvor institusjonene må være årvåkne inkluderer, men er ikke begrenset til følgende:

- Opptak til studier (for eksempel studiekompetanse og språkkrav)
- Studiestruktur og grader (for eksempel masteroppgavens omfang)
- Eksamensregelverk (for eksempel begrunnelse, klage, gjentak og fusk)
- Saksbehandling og klage ved enkeltvedtak (for eksempel innpassinger og permisjoner)
- Informasjonsutveksling
- Kvalitetssikring

6. Avtaleverk

Det finnes ingen forhåndsbestemt eller ideell organisering av en fellesgrad. Arbeidsdelingen i et fellesgradskonsortium må avtales i hvert enkelt tilfelle og være basert på hver deltakende institusjons forutsetninger både faglig og administrativt.

En utførlig og skreddersydd samarbeidsavtale (*Consortium Agreement*) er sammen med studieplanen for fellesgraden bærebjelken i kontraktverket mellom partene i konsortiet. Norske institusjoner må oppfylle et sett med nasjonale krav til avtaleverket for en fellesgrad, men for øvrig avgjør partnerne selv hvordan avtaleverket bør utformes.

Mange nettverk velger i startfasen å inngå en intensjonsavtale for gjensidig å bekrefte ønsket om samarbeid, og ofte kan det være behov for utvekslingsavtaler (for eksempel Erasmus). Noen nettverk utarbeider også en studentkontrakt som angir studentenes rettigheter og plikter i forhold til institusjonene som deltar i konsortiet. Studentkontrakter omtales ikke her, men berøres kort i kap. 8.1.

6.1. Nasjonale krav

De nasjonale kravene til avtaleverket for en fellesgrad er nedfelt i Kunnskapsdepartementets kvalitetsforskrift og NOKUTs studietilsynsforskrift, jf. kapittel 3 om faglig godkjenning. Departementets og NOKUTs forskrifter gjelder for fellesgrader på alle nivåer.

Institusjoner som tilbyr fellesgrader skal inngå avtale med samarbeidende institusjoner som regulerer ansvarsforholdet mellom partene, herunder gradstildeling og vitnemålsutforming. Institusjonene skal påse at samarbeidende institusjoner er akkreditert eller offentlig godkjent for å kunne gi høyere utdanning i det aktuelle landet, og at studiene som skal inngå i fellesgraden er akkreditert som høyere utdanning på fellesgradens nivå. Akkreditering må altså foreligge for alle deler av en fellesgrad.

Det skal komme tydelig frem hvilke deler av studiet de samarbeidende institusjonene har ansvaret for, at alle delene i studiet skal utgjøre en helhet og at det foreligger rutiner for kvalitetssikring og utvikling av studiet som helhet. Delene som tilbys av norske institusjoner skal tilfredsstillende kriteriene for akkreditering av studier på det aktuelle gradsnivået.

Studentene skal sikres studieopphold av et visst omfang ved de samarbeidende institusjonene. Det er ikke sagt nærmere hva som ligger i ”av et visst omfang”, da dette kan variere med type gradsstudium og land.

Dersom samarbeid om fellesgrad opphører, skal institusjonen om nødvendig inngå avtale med en annen institusjon som kan ta det faglige ansvaret for at studentene skal kunne gjennomføre studiet og avlegge eksamen, eller iverksette andre tiltak som gjør det mulig for studentene å fullføre studiet. Slike tiltak skal godkjennes av NOKUT i tilfeller der NOKUT har akkreditert de aktuelle studiene.

6.2. Intensjonsavtale

Det kan være hensiktsmessig med en intensjonsavtale/intensjonserklæring i starten av arbeidet for å synliggjøre institusjonenes vilje til samarbeid. For noen finansieringsprogram er en slik erklæring et krav. Intensjonsavtaler er korte, generelle dokumenter om at partene forplikter seg til å arbeide med planene om en fellesgrad. De undertegnes normalt på rektornivå, eventuelt av aktuelle dekaner eller instituttledere i tillegg.

6.3. Samarbeidsavtale

Når institusjonene deltar i samarbeid om fellesgrader, påtar de seg ansvaret for å gi studentene et tilbud som totalt sett er kvalitetssikret. Alle institusjonene som deltar får derfor et ansvar for helheten i studietilbudet, ikke bare den delen som institusjonen selv tilbyr.

Om mulig bør alt som skal reguleres av avtaler inngå i samarbeidsavtalen, med unntak av en eventuell intensjonsavtale som kommer på et tidligere tidspunkt og eventuelle Erasmusavtaler eller Nordplussnettverk hvis det er aktuelt. Avtalen kan ha vedlegg, for eksempel studieplan.

Departementets minimumskrav er svært generelt utformet, og spørsmålet om hva samarbeidsavtalen skal inneholde i detalj vil derfor variere fra konsortium til konsortium og være avhengig av de ulike lands regelverk. Det er vanskelig å anbefale en fast mal, da hver avtale må skreddersys for det aktuelle studieprogrammet og de aktuelle partnerne i konsortiet.

Det følgende er en liste med mulige innholdspunkter basert på et utvalg fellesgradsavtaler, eksemplene på EACEAs Erasmus Mundus-sider og JoiCon-prosjektets rapport. De fleste avtalene ser ut til å dekke de fleste av punktene, men oppstilling, ordlyd og detaljnivå varierer. Dette er ikke ment som en mal, men som en oversikt over temaer som kan være aktuelle i en fellesgradsavtale.

Konsortiets styrende organer

Avtalen bør beskrive de organer fellesgraden/konsortiet skal ha, deres sammensetning og mandat/funksjon, eventuelt også angi møtefrekvens.

Fellesgradens innhold og struktur

Avtalen bør regulere programmets omfang og struktur og fordeling av emner på partnerinstitusjonene, samt studentenes mobilitet. Avtalen bør også skissere rammene for eksamenformer, karaktersystem, krav til gradsopptak, samt gradstittel og hvilken vitnemålsløsning som er valgt.

Arbeidsdeling i konsortiet

Avtalen bør regulere fordelingen av oppgaver mellom partnerne samt koordinatorens ansvar og oppgaver.

Økonomi

Det bør også være et avsnitt/kapittel om finansiering av programmet, kostnader ved driften, og fordeling av eventuelle eksterne midler. Hvis de andre partnerne skal kreve skolepenger, bør det avklares og fremgå av avtalen hvordan norske institusjoner skal holdes utenfor.

Opptakskrav og mobilitet

Samarbeidsavtalen bør si noe om opptaksprosedyrer, søknads- og utvelgelseskriterier og om studentenes mobilitet mellom partneruniversitetene. Studentenes rettigheter og plikter kan tas med i selve avtalen eller de kan nedfelles i en egen studentkontrakt eller studenthåndbok som samarbeidsavtalen henviser til.

Studentvelferd og praktiske forhold

Dette omfatter temaer som tilgang til lærestedenes fasiliteter, studentbolig og andre velferdstilbud, studieveiledning, praktisk veiledning (visum, registrering etc.), forsikring.

Kvalitetssikring

Norske institusjoner er pålagt å ha et kvalitetssikringssystem, og fellesgrader skal også være dekket av institusjonens opplegg for kvalitetssikring av studier. Det kan imidlertid være nødvendig å tilpasse det ordinære opplegget dersom de øvrige partnerne har andre krav til og metoder for kvalitetssikring.

Regulering av avtalen

Dette omfatter avtalens varighet, fornyelse, eventuell evaluering av avtalen, oppsigelse og eventuelt hvordan konflikter skal løses hvis de skulle oppstå. Det er viktig at det presiseres at partene har ansvar for studentene som er i studieløpet i tilfelle oppsigelse av avtalen.

Studieplanen for programmet bør inkluderes i avtalen, gjerne som et vedlegg.

6.4. Studieplan

For norske institusjoner er det påkrevd å ha en studieplan, jf. NOKUTs studietilsynsforskrift. Studieplanen skal beskrive studentenes læringsutbytte, studieprogrammets innhold og oppbygning, arbeids- og undervisningsformer og eksamens-/vurderingsformer. I tillegg stilles det krav knyttet til koblingen til forskning, faglig og/eller kunstnerisk utviklingsarbeid, studentutveksling og internasjonalisering samt infrastruktur rundt studieprogrammet. Det er naturlig å bruke ECTS-håndboken (*ECTS users' guide*), for eksempel når det gjelder beregning av arbeidsmengde og uttelling.

6.5. Utvekslingsavtaler

Kravene til mobilitet bør reguleres av samarbeidsavtalen. Det gjelder blant annet hvor mange av studiestedene studentene skal oppholde seg ved (minst to) og omfang av oppholdet.

Ved fellesgrader med europeiske partnere kan Erasmusavtaler inngås/benyttes med EU-medlemmer, forutsatt at de har et *Erasmus Charter for Higher Education* (ECHE) og det ikke kreves skolepenger. I tillegg til studentmobilitet kan ansattmobilitet gjennom Erasmus + også brukes for fellesgrader.

For fellesgrader med nordiske partnere kan man også vurdere å opprette et Nordplusnettverk, slik at studentene kan få Nordplus-stipend.

7. Finansiering

Norske institusjoner som deltar i samarbeid om internasjonale fellesgrader har erfart at slike fellesgradsprogram er mer ressurskrevende enn ordinære program. Kostnadene ved studieprogram som leder fram til fellesgrader kan være høyere både i forbindelse med *utviklingen* og *driften* av programmene.

Etter lov om universiteter og høyskoler § 7-1 kan statlige universiteter og høyskoler ikke kreve egenbetaling fra studenter for ordinære utdanninger som fører frem til en grad eller yrkesutdanning ("gratisprinsippet"). De generelle bestemmelsene i loven er utdypet i forskrift 15. desember 2005 om egenbetaling ved universiteter og høyskoler. Unntakene fra gratisprinsippet vil gjelde også for fellesgrader; for eksempel kan institusjonene kreve egenbetaling i tråd med forskriften dersom fellesgraden er en erfaringsbasert mastergrad.

Forskriften om egenbetaling slår altså fast at statlige norske institusjoner ikke kan kreve skolepenger for den utdanningen studentene tar ved egen institusjon, verken direkte til institusjonen eller indirekte gjennom konsortiet. Utenlandske institusjoner som inngår i samarbeidet om fellesgraden kan imidlertid ha lov til å kreve skolepenger etter sin nasjonale lovgivning.

For en fellesgrad forutsettes det at det faglige opplegget normalt er slik at de involverte institusjonene har relativt lik belastning. Det vil derfor være naturlig – og ønskelig – at det mellom institusjonene avtales et system for ytelser og motytelser som gjør at det ikke vil være nødvendig å fravike gratisprinsippet. jf. departementets veiledning til forskrift om egenbetaling i brev av 15. desember 2005. Det er imidlertid ikke et krav at den delen av fellesgraden som foregår hos en samarbeidspartner i utlandet må være gratis, men departementet har lagt til grunn at institusjonene i slike tilfeller bør bestrebe seg på at egenbetalingen for disse delene faller innenfor de støtteberettigede beløpene i Lånekassen.

Ett av de uavklarte spørsmålene på feltet er fellesgradenes stilling i forhold til Kunnskapsdepartementets reglement om statlige universiteter og høyskolars forpliktende samarbeid og erverv av aksjer (departementets rundskriv F-07-13). Dette *kan* være en løsning i de tilfellene en norsk koordinator skal stå for innkreving og distribuering av skolepenger på vegne av andre partnere i konsortiet, og dermed trenger nøyaktig oversikt over pengeflyten, men dette spørsmålet er ikke tilstrekkelig utredet. Kunnskapsdepartementet vil måtte bidra til avklaring av dette.

For henvisninger til de mest aktuelle finansieringskildene for fellesgrader viser vi til referanselisten.

8. Praktiske forhold

8.1. Informasjon til studentene

Det er viktig at studentene får god informasjon om studieprogrammet, rettigheter, plikter, mobilitet, praktiske forhold etc. før studiestart. Dette kan for eksempel formidles gjennom en studentkontrakt om studentenes rettigheter og plikter, et detaljert opptaksbrev eller en håndbok for studentene og vil bidra til å sikre at studentene mottar nødvendig informasjon på riktig tidspunkt.

8.2. Studentvelferd og bolig

Studentvelferd spiller en viktig rolle for studentens totale utbytte, og konsortiet må ta et overordnet ansvar for dette. Planlegging av innkvartering og andre studentsosiale forhold må inngå i et tidlig stadium av utviklingen av studiet.

I den grad det er mulig, bør internasjonale studenter på fellesgrader behandles på lik linje med andre internasjonale studenter, også når det gjelder bolig. Det betyr at man tidlig må ta kontakt med den avdelingen/enheten som har ansvar for bolig for internasjonale studenter, eller med Studentsamskipnaden direkte, avhengig av lokal organisering, slik at studentene får søkt/tildelt bolig i tide. Det er viktig å trekke den aktuelle avdelingen inn i planleggingsfasen, spesielt hvis det ikke er mulig at studentene kommer ved semesterstart, men til andre tider, slik at mottaket av gruppen må planlegges særskilt.

Så fremt det er mulig i henhold til studieplanen og hensynet til de andre partnerne og deres studieår, bør studiestart ved den norske institusjonen legges til den vanlige semesterstarten, slik at studentene kan ta full progresjon for ett semester og integreres i studentaktiviteter i starten av semesteret. Da kan også forberedelsene til mottak av og studiestart for denne gruppen integreres i de vanlige rutineene ved den norske institusjonen.

Andre tilbud, som fadderordning og studentsosiale tiltak, er også vesentlig for studentens totale utbytte av studieperioden. I Norge er det naturlig at studentorganene og velferdsorganisasjonene tar del i tilretteleggingen for dette. En slik tilrettelegging må inngå som en planmessig del av studiet, og studentorganene bør trekkes inn tidlig i planleggingen av fellesgraden.

8.3. Visum

Hver partner i nettverket må sette seg inn i regelverket for oppholdstillatelse og visum for de aktuelle studentgruppene. Studentene på internasjonale fellesgrader skal ordinært oppholde seg ved minst to av institusjonene i nettverket, så det er viktig at mobiliteten er godt tilrettelagt på forhånd.

Krav og søknadsprosedyrer for visum og oppholdstillatelse til Norge avhenger av studentenes nasjonalitet. Studenter som er EU-/EØS-borgere trenger ikke å søke om oppholdstillatelse, det holder at de registrerer seg hos politiet. Mange fellesgrader er også åpne for eller er primært

beregnet på studenter fra land utenfor Europa, og da er det viktig å ha kunnskap om hva som kreves for å få innvilget oppholdstillatelse og hvordan studentene skal søke. Studenter fra land utenfor Europa må kunne dokumentere underhold og bolig for å få oppholdstillatelse.

Mer informasjon finnes på Utlendingsdirektoratets sider:

<http://www.udi.no/Norwegian-Directorate-of-Immigration/Central-topics/Studies/>.

8.4. Forsikring

Studenter ved norske offentlige universiteter eller høyskoler har ikke egen forsikringsordning gjennom utdanningsinstitusjonen fordi statlige utdanningsinstitusjoner ikke har lov til å tegne forsikringer på studentenes vegne. Staten er såkalt selvassurandør.

Dersom studenter ønsker å ha samme forsikringsdekning som arbeidstakere ved universitetet, må de tegne en egen reise- og personskadeforsikring. Alle inn- og utreisende studenter bør anbefales å tegne slik forsikring hvis de ikke allerede er dekket gjennom egen eller foreldrenes forsikring.

For mer informasjon om forsikring for studenter, viser vi til UHRs veiledning om forsikrings- og erstatningsrettslige spørsmål vedrørende studenter i universitets- og høgskolesektoren, jf. referanselisten.

9. Studieadministrasjon og registrering

Når norske institusjoner deltar i samarbeid om fellesgrader bør de ordinære systemer og rutiner for studieadministrasjon benyttes i så stor grad som mulig. Avvik fra normalopplegget kan medføre behov for manuelle prosesser som vil gjøre samarbeidet mer arbeidskrevende og tyngre å administrere.

Det vil være to hovedmetoder for registrering ved en norsk institusjon, avhengig av om institusjonen er koordinator eller deltaker i konsortiet:

1. Studenter tas opp til graden ved den norske institusjonen og registreres ved den norske institusjonen først. I disse tilfellene er det naturlig at man så langt det er mulig bruker ordinære rutiner for opptak til hele program.
2. Studenter tas opp til graden ved en annen institusjon og kommer til den norske institusjonen underveis i studieløpet. I disse tilfellene er det naturlig at man så langt det er mulig bruker ordinære rutiner for innreisende utvekslingsstudenter.

I det første tilfellet er det naturlig å vurdere bruk av Søknadsweb. I det andre tilfellet kan det bli mulig å bruke Nominasjonsweb, selv om dette kan kreve noe utvikling og tilpassing av opplegget. Uansett valg av metode vil studenter på en fellesgrad vanligvis ha status som ordinære studenter ved alle institusjonene i konsortiet, selv om de i forbindelse med mobilitet også kan kvalifisere for stipender gjennom ordninger som blir brukt til utveksling.

Den metoden konsortiet har avtalt for vitnemålsutstedelse vil ha konsekvenser for den registreringen av studenter som bør skje underveis i fellesgraden:

1. Dersom det skal utstedes et fellesvitnemål, må studenten være registrert ved alle institusjonene. Det er viktig at alle institusjonene kan dokumentere hvilke kandidater de har vært med på å kvalifisere gjennom et fellesvitnemål.
2. Hvis det skal utstedes vitnemål fra (hver av) institusjonene studenten har oppholdt seg ved, er det tilstrekkelig at studenten registreres ved de aktuelle institusjonene. Da er de andre institusjonene ikke formelt med på å godkjenne gradsopptakelsen gjennom et fellesvitnemål. Samarbeidet må likevel gå tydelig fram av vitnemålene.

I forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler slås det i § 4-2, femte ledd fast at universiteter og høyskoler skal rapportere til NOKUT om hvilke fellesgrader institusjonen gir. Denne rapporteringen er samordnet med institusjonenes ordinære rapportering i DBH.

10. Vitnemål

Definisjonen av en fellesgrad åpner for at fellesgrader kan dokumenteres på flere måter: enten med bare et fellesvitnemål, med et fellesvitnemål i tillegg til ett eller flere nasjonale vitnemål eller med bare nasjonale vitnemål. I de fleste tilfeller vil imidlertid et fellesvitnemål være den beste dokumentasjonen, siden dette framstår som mest enhetlig overfor kandidater og arbeidsliv. Valget av metode må imidlertid ta hensyn til juridiske forhold hos partnerne og til den praktiske arbeidsdelingen i konsortiet.

Vitnemålets utforming og konsortiets opplegg for vitnemålsutstedelse bør være klart så tidlig som mulig og i god tid før første kull er ferdig med studieløpet sitt. Samarbeidsavtale inngås sannsynligvis lenge før man er kommet til et tilstrekkelig detaljert nivå hvor det er naturlig å diskutere vitnemålsutforming, men det må tas høyde for det i arbeidet med fellesgraden.

Dersom det skal utstedes et fellesvitnemål, bør dette utstedes av den koordinerende institusjonen. Det er naturlig at partnerne i størst mulig grad retter seg etter koordinators tekniske og praktiske forutsetninger for vitnemålsutstedelse. Institusjonene bør hver for seg gå gjennom sine absolutte krav forhold til vitnemålets innholdselementer, slik at koordinatør kan innarbeide dette i vitnemålet på en måte som de andre institusjonene kan akseptere.

Når norske institusjoner skal utstede et felles vitnemål, bør Felles Studentsystem være utgangspunkt for vitnemålsutstedelse, slik at man i størst mulig grad gjenbraker eksisterende rutiner og tekniske løsninger. Den nye malen som pr. desember 2013 er utarbeidet, men ikke implementert, har ikke behandlet vitnemål for fellesgrader. Det er likevel naturlig at malen brukes så langt den passer også for fellesgradsvitnemål, med de justeringer som er nødvendig i forhold til samarbeidende institusjoners krav. Tittel- og informasjonssiden i norske vitnemål vil være fleksibel og kan tilpasses en fellesgrad, for eksempel med hensyn til bruk av partnernes logoer, mens grunnlaget for vitnemål må utformes i tråd med det som er tilgjengelig i Felles Studentsystem.

Informasjonselementene i vitnemålet skal gi tilstrekkelig informasjon om alle partnernes forhold, inkludert for eksempel hjemler for gradstildeling og karakterskala. Læringsutbyttebeskrivelser, studiebeskrivelse og beskrivelse av samarbeidet bør framkomme på vitnemålet i tråd med studieplan og øvrig avtaleverk. Utdanning avlagt ved samarbeidende institusjoner registreres og inntas i grunnlaget for vitnemål på samme måte som øvrig innpasset utdanning, med den forskjellen at fellesgradsvitnemål også oppgir karakterer for ekstern utdanning.

Sammen med vitnemålet skal det også utstedes Diploma Supplement. Siden dette følger en felles standard fastsatt av Europarådet, UNESCO og EU vil det som regel ikke by på store problemer for konsortiet å enes om utformingen. Det er viktig at de punktene som inneholder spesifikk nasjonal informasjon, for eksempel punktet om utdanningssystemets oppbygning, tar høyde for alle institusjonenes forhold. Det kan for eksempel være naturlig å legge ved beskrivelser av hvert lands utdanningssystem.

11. Dobbelgrader

11.1. Definisjon av en dobbelgrad

Begrepet dobbelgrad er vanskeligere å definere enn fellesgrad, men det finnes i praksis få situasjoner hvor man er kritisk avhengig av en presis definisjon. Begrepet brukes som regel som en konsekvens av måten vitnemålet utstedes på eller for å signalisere eierskapet til studieprogrammet og graden.

Lisboa-konvensjonens definisjon av en fellesgrad åpner for at en fellesgrad kan dokumenteres også ved utstedelse av mer enn ett vitnemål. De variantene som innebærer utstedelse av to eller flere vitnemål blir av og til omtalt som *double* eller *multiple degrees*, men dette bør unngås for kvalifikasjoner som formelt sett er fellesgrader. Dobbelgrad kan altså realiteten være en form for fellesgrad, avhengig av hvordan fellesgraden blir dokumentert.

Det finnes også eksempler på studiesamarbeid hvor to eller flere institusjoner samordner faglig beslektede studieprogram og avtaler et opplegg for studentmobilitet som lar studentene følge begge/alle studieprogrammene samtidig og kvalifisere seg for grad på mer enn én institusjon. Dette vil framstå som en *dobbelgrad* i den forstand at studenten får to eller flere grader. Et slikt opplegg forutsetter ikke felles eierskap til eller drift av studieprogrammene som ligger til grunn for gradene, hver institusjon er fullt ansvarlig for sitt eget studieprogram og studentene må tilfredsstillende krav til grad på begge/alle institusjonene.

Andre former for studieprogramssamarbeid enn felles- og dobbelgrader omtales ikke her, da disse vil falle inn under de ordinære bestemmelsene for studier og grader.

Begrepet dobbelgrad bør brukes om et tett og forpliktende samarbeid mellom to eller flere separate studieprogram som leder fram til separate grader. Dobbelgrader etter denne forståelsen dokumenteres med to eller flere vitnemål.

11.2. Akkreditering av dobbelgrader

Det norske regelverket inneholder særskilte bestemmelser bare om fellesgrader, og gjelder derfor bare de studiesamarbeidene som faller inn under definisjonen av en fellesgrad. Dobbelgrader og alle andre former for programsamarbeid vil derfor være å anse som ordinære studier, og de skal derfor følge alle ordinære bestemmelser om akkreditering.

11.3. Samarbeidsavtale ved dobbelgrader

Dobbelgradsavtaler kan være betydelig enklere enn for fellesgrader, siden det dreier seg om to selvstendige studieprogram med tett samarbeid og ikke én grad med felles eierskap. Dobbelgradsavtaler bør imidlertid også ta for seg blant annet programmets omfang og struktur, masteroppgaven, hvilke grader programmet fører til ved hver institusjon, krav til oppnåelse av to grader ved hver institusjon, administrasjon av dobbelgraden, mobilitet, varighet, evaluering og terminering.

12. Regelverk, finansieringskilder og rapporter

12.1. Utvalgte lover og forskrifter

- Forskrift om egenbetaling ved universiteter og høyskoler av 15. desember 2005 (Kunnskapsdepartementet).
- Forskrift om godskrivning av høyere utdanning av 10. april 2006 (Kunnskapsdepartementet).
- Forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler av 16. desember 2005 (Kunnskapsdepartementet).
- Forskrift om krav til mastergrad av 1. desember 2005 (Kunnskapsdepartementet).
- Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 1. februar 2010 (Kunnskapsdepartementet).
- Forskrift om studentsamskipnader av 22. juli 2008 (Kunnskapsdepartementet).
- Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning av 28. februar 2013 (NOKUT).
- Lov om studentsamskipnader av 14. desember 2007.
- Lov om universiteter og høyskoler av 1. april 2005.
- Rundskriv F-07-13. Reglement om statlige universiteter og høyskolars forpliktende samarbeid og erverv av aksjer (Kunnskapsdepartementet).

12.2. Finansieringsordninger

Dette kapittelet gir kortfattet informasjon om de vanligste støtteordningene for fellesgrader. Listen er ikke uttømmende, men gir pekere til de mest sentrale finansieringskildene. Det varierer hvorvidt ordningene støtter utvikling, drift eller begge deler.

SIU har en egen nettside om fellesgrader hvor alle de ulike støtteordningene omtales:

<http://www.siu.no/Hoeyere-utdanning/Fellesgrader>.

EU

Den tidligere finansieringsordningen Erasmus Mundus for fellesgrader på masternivå er fra 2014 videreført som del av *Erasmus +, Key Action 1 - Mobility, Joint Degrees*. Den gir nå støtte til ett forberedende år i tillegg til drift og stipender for tre studentopptak (4-5 år).

I Erasmus +, Key Action 2 – Cooperation, Strategic Partnerships, gis støtte til faglig samarbeid som har som mål å føre til nyskapende praksis som skal gi økt kvalitet i utdanning på tvers av landegrensene. Det antas at utvikling av fellesgrader vil kunne falle inn under dette.

Nordisk Ministerråd

Finansieringsordningen Nordic Master Programmes er pr februar 2014 under revisjon. Neste utlysning kommer trolig i 2015. Det er varslet at dette programmet fra neste utlysning trolig vil omfatte midler til både utvikling og drift.

Norske støtteordninger

SIU administrerer flere andre, nasjonale støtteordninger, enten spesielt beregnet på felles-/dobbelgrader eller beregnet på spesielle land eller regioner. Felles for disse er at de nå (med forbehold om endringer i fremtiden) gjelder midler til utvikling av fellesgrader.

I tillegg kommer midler beregnet på spesielle land eller regioner. Her kan blant annet nevnes Fransk-norske mastergrader og regionale program som Nord-Amerikaprogrammet, Russlandsprogrammet, midler til samarbeid med Kina osv.

12.3. Utvalgte rapporter

Adam, Stephen. The Central Role of Learning Outcomes in the Completion of the European Higher Education Area 2013–2020. I *Journal of the European Higher Education Area* nummer 2, 2013.

Council of Europe/UNESCO. *Recommendation on the Recognition of Joint Degrees*. Strasbourg, 2004.

Council of Europe/UNESCO. *The Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region*. Lisboa, 1997.

Education and Culture DG. *ECTS Users' Guide*. European Communities, 2009

European Area of Recognition Project. *European Area of Recognition Manual*. Haag, 2012.

European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA): *Standards and Guidelines for Quality assurance in the European Higher Education Area*. Helsinki, 2005.

European University Association (EUA). *Developing Joint Master Programmes for Europe. Results of the EUA Joint Masters project*. Brussel, 2004.

European University Association (EUA): *Guidelines for Quality Enhancement in European Joint Master Programmes*. Brussel, 2006.

The JOI.CON Training Project. *Practical Approaches to the Management of Joint Programmes: Results from the JOI.CON Training Project*. Leipzig, 2012.

Kunnskapsdepartementet. *Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring*. Oslo, 2011.

Stensaker, Bjørn og Trine Danø: *Nordisk kvalitetssikring av høyere utdanning – studie 2*. København, 2006.

Universitets- og høgskolerådet (UHR). *Veiledning: Forsikrings- og erstatningsrettslige spørsmål vedrørende studenter i universitets- og høgskolesektoren*. Oslo, 2012.